

Za zabavo.

Kulturna sličica. Spisal Fr. Dolinčan.

ilo je некоč . . . in nekje . . .

Gost sem bil z večjo družbo v imoviti hiši na deželi.

Gospodar in gospodinja sta prekašala drug drugega v gostoljubnosti in ljubeznivosti. Trudila sta se na vse možne načine, da bi pokazala, kaj znata, pa tudi — vsaj name je napravilo precej prvi hip ta vtisk — kaj moreta! . .

Miza, pri kateri smo sedeli, je bila preobložena z dragoce-
nostmi, istinitimi in — navideznimi, in jedil ni hotelo biti ne konca
ne kraja. Navzlic temu se je gospodor venomer opravičeval in pri
tem mu je njegova soproga zvesto sekundirala . . .

»Ah, kaj hočemo — mi — tu na deželi! . . V mestu je to
drugače! . . Za prave reveže — in nevedneže nas boste imeli! . .

»Ali, bodite uverjeni, da nismo sedeli še nikdar pri razkoš-
nejšem obedu!« so zatrjevali povabljeni drug za drugim. Samo jaz
sem molčal, ker s svojo neznatno osebo nisem hotel siliti v ospredje
in ker sem se v veliki družbi itak izgubil.

»Le ponorčujte se malo iz nas, le!« je ugovarjal gospodar, a
zatajiti ni mogel, kako dobro so mu dele take besede. Obraz se
mu je bil kar razblinil same zadovoljnosti . . . Po kratkem premolku
je nadaljeval:

»Sicer pa ni do tega, koliko je, ampak kakšno je! . . . Ana,
ali ni v tej torti premalo sadnih sokov? . .«

»Seveda, taka ni, kakor bi bila narějena v kaki slaščičarni! Kje
pa je pri nas tudi mogoče kaj takega? Posli ne znajo nič, a sama
tudi ne morem vsemu kaj! . .«

»Ali, milostiva, kako morete govoriti tako?« pripomni nekdo.
»Torta je izvrstna! . . Če dovolite, vzamem si je še en kos! . .«

»Večjega veselja mi ne morete napraviti! . .«

»Jaz cenim visoko dober ukus«, izpregovori spet gospodar,
»pri jedi kakor pri drugih stvareh! . . Kaj pravite na primer tej-le
jedilni sobi? . .«

»Vsekakor je prirejena z izredno finim umetniškim čutom! . .«
se oglasi ves navdušen moj sosed, kateremu je šlo vse v slast, karkoli
je dobil na krožnik.

»Hihihi, kaj ne da? . . No, z vami, ki živite v mestu in ki imate vsak dan priliko, likati se in napredovati v enem kot v drugem, se seveda ne moremo in nočemo primerjati! Pri nas smemo govoriti kvečjemu o — prirojenem ukusu! . . Toda tudi ukus se razvija, poplemenituje — ni mar res? . .«

»Gotovo!« potrdi prejšnji ter dostavi laskaje: »Toda razvija se samo tam, kjer je dana od narave podlaga za to . . .«

»Da, da, v tem se popolnoma strinjam z vami! . . Naučiti se kaj takega ne da! . . In vendar si gresta dober ukus in omika nekako iz roke v roko; ali niste tudi vi teh misli? . .«

»Gotovo!«

»Vidite, to me ne veseli malo, da ste gospodje z mano ene misli, kajti ta moja načela so popolnoma izvirna! — Nikjer nisem še čital kaj takega, akoravno je možno, da je kdo že pisal kaj sličnega! . . Omika, dober ukus — plemenitost srca, to vse izvira po mojih mislih eno iz drugega! . .«

»To je tako resnično, da vam nihče ne more ugovarjati!«

»Vidite, in to je vzrok, gospoda, da sem jaz tako vnet za omiko! Meni ni nič bolj pri srcu, nego da bi se moji otroci istinito izobrazili in omikali! Preskrbel sem jim iz tega vzroka že guvernanto, pristno Francozinjo — kajti francoski jezik je po mojem mnenju še vedno prvi na svetu! . .«

Francozinja, ki ni znala slovensko, a je čutila, da je govor o njej, je na lahno zardela in sramežljivo povabila svoje žive oči, ki so ji sicer koketno švigale semtertja . . .

»In vidite«, je nadaljeval naš gostitelj, »celo jaz se trudim, pošteno trudim, da bi se priučil temu svetovnemu jeziku. Po mojem mnenju so popolnoma na napačnem potu tisti, ki mislijo, da je človek kdaj prestar za učenje. Kdor zamudi v mladosti, mora gledati, da nadomesti v starosti! O, moji starši niso gledali tako name, ne, kakor gledam jaz na te le — tukaj! . . Seveda malo trše glave smo že — mi starejši, pa gre vendarle!«

In začel je dajati poskušnje svojega znanja v francoščini. Izgovarjal je tako, da je guvernanto vilo smeha, a zatajevala se je. Jaz sem zrl v tla, kajti bal sem se, da bi pri njej ne eksplodiralo. Kakor hitro bi se bila zasmejala ona, bi bilo izbruhnilo tudi pri meni . . . Moji tovariši so bili toliko na boljšem, da nobeden niti duha o francoščini ni imel . . .

Nekdo je hotel napeljati govor na kaj drugega, ker smo imeli »omike« že vsi dovolj, toda gospodar se ni dal odvrniti od razprave, katere se je bil lotil.

»Vi ne veste«, je začel zopet, »kako jaz zavidam vas mestne ljudi! Ah, vi imate v izobilju vsega, česar treba za izomiko, za izobrazbo! Na razpolago so vam vsakovrstne šole, koncerte imate, gledišče, biblioteke! . . No, tisto je že res, da bi mi lahko prišli včasih v mesto, in pridemo tudi h kakemu koncertu — ali tudi k operi . . . A kaj zaleže to — enkrat, dvakrat! Ako je človek vedno pri umetnosti, se mu vse drugače blaži srce in bistri duh! . . Pa tudi to je: če dospe človek ves truden in od poti izdelan v mesto — ga skoro bolj mika v kako konditorijo ali v — kavarno, nego v koncertno dvorano! Kajti, če ne pridem s pravim razpoloženjem k taki stvari, tudi nobenega pravega užitka nimam in zdi se mi dolgočasna tudi najveličastnejša skladba! . . Ah, vem še dobro, kako je bilo s tistim Tannhäuserjem! . . Naj vrag vzame vse Tannhäuserje! . . To se pravi, no — razpoložen nisem bil! . . Zato pa si pomagamo doma, kakor si vemo in znamo! Moja soproga igra klavir — prav dobro, vam rečem — ravno tako gospodična guvernanta, no, in moj Franceljček bije že na tamburico — meni najljubši vseh inštrumentov, zategadelj ker je slovanski! — In tako si zaigramo kak valček, pa je! Da, cel koncert vam imamo včasih!« —

»Verujemo, verujemo!« se je glasilo od vseh strani.

»Umetniki posebni seveda nismo, pa vendar . . . vendar! . . No in knjižnico si ustvarjamo polagoma sami — ker ni drugače! Pokažem vam pozneje svoje knjige! . . Eh, naročen sem vam na vse mogoče stvari! . . . Ko bi le tudi utegnil čitati! . . . Večinoma ostane vse nerazrezano. Toda pri hiši mora vendar biti! . . Včasih le nanese tako, da človek kaj pogleda, in če se ne čita zdaj, se bode čitalo morda pozneje, kadar bodo ti moji malo večji . . . Sicer pa je velikega pomena že to, da otroci zrastejo tako rekoč med knjigami! Ako vidijo v domači hiši vedno toliko knjig, jim tudi pozneje mrzile ne bodo, ko pridejo v svet — nasprotno, nekako vleklo jih bo k njim, zbujalo se jim bo tako rekoč domotožje po njih kakor po domači hiši! . . Ali niste tudi vi teh misli, gospoda? . .«

»Občudujem vašo dalekovidnost!« vzklikne postaren profesor, veliki prijatelj knjig.

»Kaj? . . . Hihi! Kar je res, je res! . . . Človeku je treba obzorja, velikega obzorja! . . . Veliko obzorje se pridobi pa samo z omiko! . . . Ej, včasih smo se vse bolj navduševali za omiko

nego dandanes! Njega dni je bilo naše geslo: „Vse za dom, svobodo in omiko! . .“ Omiko! . . Čujete li, gospoda? . . A danes? — menda sploh nimamo nobenega gesla . . Vsaj jaz ne vem zanj! . . Ali včasih je bilo drugače! . .“ Za svobodo in omiko? — ej, to podžiga človeka! . .«

Naš gostitelj je pridno pil in dobil ga je bil menda v glavo. Postajal je poetičen. Z vedno večjim navdušenjem in poletom je govoril, a vedno o enem in istem predmetu . . .

»Omika je za življenje to, kar je studenčina za travnik!« je vskliknil emfastično. »Omika je kakor mogočno morje . . . morje je največja prometna cesta . . . po morju se pride v najbolj oddaljene kraje sveta, tako je tudi omika tisto sredstvo, ki dovede človeštvo končno do njegovega edinega smotra — do sreče! . . Omika je, kakor sem menda že poudarjal, identna s plemenitostjo srca, a kjer je plemenitost srca, tam je rahločutje, a kjer je rahločutje, tam je bratoljubje, in kjer je bratoljubje, tam je usmiljenje — usmiljenje pa je vse! . . Zato je že Kristus rekel: Bodite usmiljeni! . .«

Jaz sem gledal — debelo! Nekaj se mi ni ujemalo, dasi sicer nisem vedel, kaj. V teh besedah je tičalo mnogo neoporečene resnice — in vendar so se glasile iz ust tega gostobesedneža, kakor puhle fraze! . . Je mož li občutil to, kar je govoril? Ali pa se je bil vse le iz glave naučil ter je ponavljal čisto mehanično? . .

»Da, usmiljenje, bratoljubje je vse!« je povzel zopet. »Tako pridiguje menda tudi tisti znameniti ruski pisatelj, tisti prorok, katerega imena si jaz ne morem zapomniti, pa si ga ne morem! . .«

»Tolstoj!« mu pomaga profesor.

»Da, da, tako nekako! . . Vraga, kako more biti kdo poleg takega imena pa še tako genijalen! . .«

Bil je prepričan, da je napravil imeniten dovtip, kajti zakrohotal se je zdaj iz vsega grla! . . —

* * *

Po kosilu smo si morali ogledati še takozvano »biblioteko«, potem »galerijo slik« in naposled smo šli na vrt, kjer se je pričelo razkazovanje čebelnjaka, sadnega drevja i. t. d.

Posestvo se je nahajalo na jako lepem prostoru, na vzvišenem pobočju, s katerega se je odpiral v daljavo prijeten razgled. Iz doline se je čulo šumenje valov, ne da bi se bila voda videla. Soteska je bila na tistem mestu preozka in pregloboka. Vsled tega je bilo to šumenje nekako skrivnostno in podobno vršenju vetra, ki vzbuja neviden glasove v ozračju . . .

Tu bi se bilo dalo dihati, ali naš gostitelj je bil neutruden v razkazovanju in vse, karkoli je pokazal, je bilo v kaki zvezi z napredkom in — omiko . . .

A poglavitno stvar si je prihranil menda za nazadnje . . . Moje oči mi obstrme kmalu ob čudnem prizoru. Okrog drobnega drevesca se je sukala s sklonjeno glavo ovca, sukala neprenehoma kakor kak stroj . . . Kaj takega nisem videl še nikdar in iznenaden vprašam:

»Za Boga, kaj pa je to? . . .«

Bile so to prve moje besede, ki sem jih izpregovoril z gospodarjem.

»Metljava ali vrtoglava je«, razlaga on smeje se, da, rekel bi, z nekakim ponosom . . .

»In zakaj ne zakoljete živali? . . .« vprašam ogorčen dalje.

»Ah — čemu? . . . Kaj takega si pri nas že lahko privoščimo! . . . Otroci imajo svojo zabavo! . . . Ker k nam ne prihajajo karuslji in take stvari, se moramo zabavati pa na ta način, hihhi! . . . Kaj hočemo — reveži kuhajo z vodo.«

In res se je začelo triletno otroče truditi, da bi splezalo živali na hrbet . . . Mene je zazebló . . . Zdaj mi je bilo jasno vsel . . .

Omika! . . .

V tujini dalnji živel bom samotno . . .

V tujini dalnji živel bom samotno
in se boril za trdi kosec kruha;
usoda tam naj dalje v mene bruha
nemile jeze svoje strast togotno.

Lovil ne bom za srečo se pohotno,
srcé mi nemo bo in brez posluha
za vse, če tudi bede me pazduha
spremila bode v groba noč tihotno . . .

A v duši hranil vedno bom spomine
dežele daljne, kjer moj narod biva,
v nebó kipé Triglava visočine;

kjer ti mi srečno bivaš, ljubezniva,
v veselo zreš obličje domovine,
kjer mi ljubáv je vstala neugasljiva . . .

M—y.